

## Το παιδί ως τηλεοπτική είδηση: μηχανισμοί επιλογής και κατασκευής ειδήσεων στην ελληνική τηλεόραση

Ευαγγελία Κούρτη\*

### Περίληψη

Στη μελέτη αυτή επιχειρούμε μια ποιοτική προσέγγιση των μηχανισμών επιλογής και κατασκευής ειδήσεων που αφορούν παιδιά, στα ελληνικά τηλεοπτικά δελτία ειδήσεων.

Η μελέτη 14 κεντρικών δελτίων, τεσσάρων τηλεοπτικών σταθμών, απέδειξε ότι τα κριτήρια επιλογής έχουν τα εξής χαρακτηριστικά: αφορούν περισσότερο συγκεκριμένα άτομα ή ομάδες παρά γενικά θέματα, προέρχονται από τον ελληνικό κυρίως χώρο, έχουν δυσάρεστο περιεχόμενο και επικεντρώνονται στις πλέον ευπαθείς ομάδες παιδιών. Τα αποτελέσματά μας, μας οδηγούν να υποστηρίξουμε την άποψη ότι η μη εξισορροπημένη παρουσίαση όλων των ηλικιών και των θεμάτων που αφορούν παιδιά, μειώνει την αντίληψη του κοινού για τα θέματα και τα προβλήματα της παιδικής ηλικίας.

Τα τηλεοπτικά δελτία ειδήσεων, μια από τις δημοφιλέστερες κατηγορίες τηλεοπτικών προγραμμάτων, αποτελούν για τους περισσότερους ανθρώπους τη σημαντικότερη πηγή πληροφόρησης, ώστε να σχηματίσουν μια εικόνα για το τι συμβαίνει στον κόσμο (Abercrombie 1996: 55, Παπαθανασόπουλος 1997: 247). Η σαφής αυτή προτίμηση μεγάλης μερίδας του κοινού<sup>1</sup> να ενημερώνεται από την τηλεόραση, παρά το γεγονός ότι σε σύγκριση με την έ-

---

\* Επίκουρος καθηγήτρια Κοινωνικής Ψυχολογίας στο Πανεπιστήμιο Κρήτης.

ντυπη δημοσιογραφία, τα τηλεοπτικά δελτία ειδήσεων δεν μπορούν να καλύψουν παρά μόνο ελάχιστες σελίδες των εφημερίδων και παρά τη διάχυτη δυσφορία που παρατηρείται τα τελευταία χρόνια, τόσο στην Ελλάδα όσο και στο εξωτερικό, ως προς την αντικειμενικότητα των ειδήσεων<sup>2</sup>, αποδεικνύει ότι διαθέτουν μια ασυνήθιστη δύναμη που οφείλεται κυρίως στην ιδιαιτερότητά τους να «τροφοδοτούν την αίσθηση της εμπειρίας μας περισσότερο απ'ό,τι επεκτείνουν τη γνώση μας» (Παπαθανασόπουλος ό.π.: 251) Η δύναμη αυτή, που προσελκύει και συγκεντρώνει σε ένα καθημερινό ραντεβού τα μέλη μιας κοινότητας όπου όλοι ενημερώνονται σαν να κοινωνούν στο πλαίσιο μιας «λαϊκής Λειτουργίας»<sup>3</sup> των γεγονότων, προσδίδει στα δελτία ειδήσεων σημαντική εξουσία όσον αφορά την εστίαση της προσοχής των τηλεθεατών σε διάφορα θέματα «κοινού ενδιαφέροντος» πράγμα που θεωρείται απαραίτητη προϋπόθεση για την εγρήγορση, δραστηριοποίηση και, έως ενός σημείου, συμμετοχή στην κοινωνική και πολιτική πρόοδο. Αν και παραμένουν ανοικτά πολλά ερωτήματα ως προς το είδος, την ποιότητα και το μέγεθος της δύναμης και επίδρασης της τηλεόρασης σε ενήλικες και ανήλικους, ουδείς αμφισβητεί πλέον την επίδραση της τηλεόρασης σε όλους (Χατζόγλου 1998: 291).

Μέσα σε αυτό το γενικό πλαίσιο, η μελέτη της επιλογής και κατασκευής ειδήσεων που αφορούν τα παιδιά, τα μέλη μιας από τις πλέον ευάλωτες κοινωνικές ομάδες που χρειάζονται φροντίδα και προστασία<sup>4</sup>, παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Σε αντίθεση με την πληθώρα ερευνών που παρατηρούνται ως προς τη σχέση παιδιών/τηλεόρασης<sup>5</sup> –φαινόμενο το οποίο από μόνο του χρήζει ανάλυσης– και παρά το γεγονός ότι αρχίζει να υπάρχει ένας προβληματισμός για τον τρόπο που προβάλλονται και παρουσιάζονται τα παιδιά από την τηλεόραση<sup>6</sup>, το θέμα της επιλογής και κατασκευής ειδήσεων που αφορούν παιδιά έχει ελάχιστα μελετηθεί έως σήμερα, τόσο στην Ελλάδα όσο και στο εξωτερικό. Οι περισσότερες έρευνες, με θέμα την επιλογή και κατασκευή ειδήσεων, εστιάζονται στην ανάλυση πολιτικών και οικονομικών θεμάτων<sup>7</sup>. Στο διεθνή χώρο, η έρευνα του Kunkei (1994) για λογαριασμό της οργάνωσης Children Now, αποτέλεσε την πρώτη εκτενή προσπάθεια ανάλυσης των ειδήσεων (τηλεόραση και εφημερίδες) στις ΗΠΑ, με στόχο να μελετηθεί κατά πόσο καλύπτονται τα θέματα που αφορούν παιδιά και τον τρόπο με τον οποίο ο λόγος και η εικόνα αφυπνίζουν το κοινό σχετικά με τις συνθήκες ζωής των παιδιών και τις θετικές λύσεις που θα αναβαθμίσουν τη ζωή

όλων μας. Στον ελληνικό χώρο, η Τ. Δουλκέρη (1997), στο βιβλίο της για την εικόνα των παιδιών στην ελληνική τηλεόραση και στον Τύπο, περιορίζεται σε μια καταγραφή τίτλων παιδικών τηλεοπτικών εκπομπών χωρίς, όμως, να αναφέρεται στο δελτίο ειδήσεων.

Σύμφωνα με όλες τις θεωρίες των μέσων, κάθε είδηση, μέχρι να συναντήσει τον αποδέκτη της περνά μέσα από μian ιδιαίτερα πολυσύνθετη διαδικασία επιλογών, που καθορίζουν το τι θα παρουσιαστεί (news values) και το πώς θα παρουσιαστεί (frame)<sup>8</sup>. Οι ειδήσεις δεν αποτελούν έναν απλό καθρέφτη της εξωτερικής πραγματικότητας, όπως αρέσκονται οι δημοσιογράφοι να δηλώνουν<sup>9</sup>. Ενημερώνω σημαίνει επιλέγω, αποφασίζω δηλαδή, ποιο γεγονός και πότε έχει ειδησιογραφικό ενδιαφέρον<sup>10</sup>. Στο πλαίσιο αυτό, είδηση δεν είναι ένα σημαντικό γεγονός αλλά κυρίως η αναφορά ενός γεγονότος. Τα τηλεοπτικά δελτία ειδήσεων φιλτράρουν τα γεγονότα και μέσα από τις επιλογές τους δίνεται νόημα σε όσα συμβαίνουν στον κόσμο. Αυτή η δραστηριότητα απόδοσης νοήματος δεν είναι παρά μια κατασκευή βασισμένη σε κάποιους πολιτιστικούς «χάρτες» του κοινωνικού κόσμου που επιτρέπουν στους δημοσιογράφους να δώσουν νόημα κατανοητό στο κοινό και να καθορίσουν μια εικόνα της κοινωνικής πραγματικότητας<sup>11</sup>. Η πραγματικότητα δεν είναι τίποτε άλλο παρά η κατασκευή της ή, όπως λέει ο Gerbner(1998: 425), η πραγματικότητα δεν είναι παρά μια αφήγηση. Η κατασκευή της κοινωνικής πραγματικότητας από τα μέσα μαζικής επικοινωνίας δεν είναι υποχρεωτικά μια παγίδα των μέσων ως εξουσίας, όπως συνήθως πιστεύεται. Γίνεται όλο και περισσότερο αντιληπτό ότι η κατασκευή αυτή είναι στην ουσία και μια δημιουργία, ένα δραματοποιημένο υλικό όπου συναντώνται ο υποκειμενικός με τον διυποκειμενικό παράγοντα, η πολιτική και κοινωνική πρόταση με τη ρητορία που τις προάγει (Παναγιωτοπούλου Ρ., Ρηγοπούλου Π., Ρήγου Μ., Νοτάρης 1998: 27). Ο όρος ρητορεία χρησιμοποιείται εδώ με την έννοια που δίνει ο R. Barthes στα προϊόντα της λεγόμενης «μαζικής κουλτούρας» όπου «βασιλεύει το αριστοτελικό "αληθοφανές", δηλαδή αυτό που το κοινό θεωρεί δυνατό»(1970: 179).

Στην παρούσα έρευνα, επιχειρούμε να διερευνήσουμε την παροχή τηλεοπτικής ενημέρωσης αναφορικά με τα παιδιά (0-12 ετών) από την ελληνική τηλεόραση και θα εστιάσουμε την προσοχή μας στη μορφολογία των καθημερινών δελτίων ειδήσεων, χωρίς να μελετήσουμε την πρόσληψη του μηνύματος, όπως γίνεται συνήθως. Στόχος μας εδώ είναι να αναδείξουμε τα είδη θεμάτων που επιλέγονται αλλά και να προβούμε σε μια ποιοτική ανάλυση

των ειδήσεων αυτών, της αφήγησης των γεγονότων, ώστε να διερευνηθούν και οι ιδεολογικές και πολιτισμικές συντεταγμένες στο πλαίσιο των οποίων επιλέγεται και κατασκευάζεται η είδηση που αφορά παιδιά, δεδομένου ότι οι ειδήσεις κατασκευάζονται με ένα δραστήριο ακόμη και δημιουργικό τρόπο. Δεν αντανakλούν απλώς τους γλωσσικούς, κοινωνικούς και ιστορικούς παράγοντες, αλλά επιδρά επάνω τους (Hartley 1982: 7). Επιδιώκεται, δηλαδή, όχι μόνο η καταγραφή αλλά και η ποιοτική διερεύνηση του υλικού μας που θα αναδείξει τον κυρίαρχο λόγο και τις κυρίαρχες εικόνες των παιδιών που προβάλλουν σήμερα τα δελτία ειδήσεων και συμβάλλουν στη διαμόρφωση των κοινωνικών αναπαραστάσεων σχετικά με το παιδί και την παιδική ηλικία. Τα γεγονότα που επιλέγονται αλλά και ο λόγος που αρθρώνεται καθώς και η εικόνα που προβάλλεται συνιστούν μian ιδιαίτερη «γλώσσα» και κατασκευάζουν μια εικόνα των παιδιών και της παιδικής ηλικίας η ανάλυση των οποίων, πιστεύουμε, μας δίνει στοιχεία για τις δυνατότητες που προσφέρονται στους πολίτες να ενημερωθούν και να διαμορφώσουν άποψη ως προς τα θέματα που αφορούν παιδιά, βασική προϋπόθεση για τη συμμετοχή τους στην πολιτική διαδικασία λήψης αποφάσεων.

## Περιγραφή της έρευνας

Κατά τους μήνες Οκτώβριο, Νοέμβριο 1997, μαγνητοσκοπήσαμε 14 κεντρικά (βραδινά) δελτία ειδήσεων, τεσσάρων τηλεοπτικών σταθμών. Το δείγμα των 14 δελτίων κρίνεται επαρκές για παρόμοιες έρευνες. Η επιλογή της χρονικής αυτής περιόδου έγινε τυχαία, δεδομένου ότι οι ειδήσεις, από τη φύση τους, είναι απρόβλεπτες και δεν μπορεί να γίνει κανείς προγραμματισμός. Το κεντρικό δελτίο επιλέχθηκε διότι είναι αυτό που συγκεντρώνει το μεγαλύτερο ποσοστό τηλεθέασης (Παπαθανασόπουλος ό.π: 298). Από τους τέσσερις τηλεοπτικούς σταθμούς που παρακολουθήσαμε ένας ήταν κρατικός<sup>12</sup> και οι υπόλοιποι ιδιωτικοί. Σύμφωνα με τις μετρήσεις της AGB, οι ιδιωτικοί σταθμοί που επιλέξαμε (ANT1, MEGA, ΣΚΑΐ) είχαν, κατά τη συγκεκριμένη χρονική περίοδο, την υψηλότερη τηλεθέαση. Το μερίδιο τηλεθέασης για τις ημέρες που παρακολουθήσαμε, και στους τέσσερις σταθμούς κυμάνθηκε από 65, 5% (5.10.97) έως 80,2% (30.11.97). Η διάρκεια των δελτίων ήταν ανάλογη με την πολιτική του κάθε τηλεοπτικού σταθμού ως

προς το θέμα αυτό<sup>13</sup>. Η επιλογή του κρατικού τηλεοπτικού σταθμού, παρότι δεν έχει υψηλό ποσοστό τηλεθέασης, έγινε για λόγους σύγκρισης, δεδομένου ότι, υποθέτουμε ότι η αντιμετώπιση των γεγονότων εξαρτάται από την παρουσία ή απουσία έντονου ανταγωνισμού και εμπορευματοποίησης των ειδήσεων καθώς επίσης και την πολιτική ιδιωτικών και κρατικών τηλεοπτικών σταθμών. Η μαγνητοσκόπηση έγινε και για τους τέσσερις σταθμούς την ίδια μέρα. Τα δελτία που μαγνητοσκοπήσαμε κατανέμονται ως εξής: επτά δελτία κατά τον μήνα Οκτώβριο (4, 5, 11, 18, 19, 24, 25) και επτά κατά τον μήνα Νοέμβριο (24-30). Με την επιλογή αυτή επιδιώξαμε να έχουμε έναν όσο το δυνατόν μεγαλύτερο αριθμό ειδήσεων και, σε περίπτωση που κάποιο γεγονός διατηρηθεί αρκετές ημέρες στην επικαιρότητα, να παρακολουθήσουμε την εξέλιξή του.

Το σύνολο των μαγνητοσκοπημένων δελτίων ήταν 56. Το δείγμα αυτό στη συνέχεια αναλύθηκε ως εξής<sup>14</sup>:

1. Σε μια πρώτη φάση<sup>15</sup> δημιουργήθηκε ένα πλαίσιο ταξινόμησης του υλικού και επιλέχθηκαν μονάδες ανάλυσης όλων των ειδήσεων των 56 δελτίων:
  - α. Θεματική ανάλυση: οι ειδήσεις ταξινομήθηκαν σε 10 κατηγορίες ανάλογα με το περιεχόμενό τους (Οικονομικά, Κοινωνικά, Πολιτικά, Πολιτιστικά, Ατυχήματα-Καταστροφές, Θέματα Υγείας και Τεχνολογίας, Θρησκευτικά, Ποινικά-Αστυνομικό δελτίο και Διάφορα). Λόγω του θέματός μας δεν συμπεριλάβαμε εδώ τις κατηγορίες Αθλητικά, Καιρός, Διαφημίσεις, Χρηματιστήριο.
  - β. Προέλευση της είδησης. Οι ειδήσεις ταξινομήθηκαν σε εσωτερικές και εξωτερικές. Οι εσωτερικές επιλέγονται και κατασκευάζονται από τον τηλεοπτικό σταθμό ενώ οι εξωτερικές επιλέγονται, συνήθως, από υλικό που προέρχεται από τα διεθνή ειδησιογραφικά πρακτορεία. Ως εκ τούτου, οι εξωτερικές ειδήσεις είναι επιλογή και κατασκευή των διεθνών πρακτορείων ενώ στον ελληνικό σταθμό ανήκει μόνο η ευθύνη επιλογής και παρουσίασης του θέματος.
  - γ. Θέση της είδησης στο δελτίο, δεδομένου ότι οι πιο σημαντικές ειδήσεις καταλαμβάνουν τις πρώτες θέσεις του δελτίου. Σύμφωνα με αυτό που η ομάδα της Γλασκόβης ονομάζει «τα αξιώματα των τηλεθεατών», οι πρώτες ειδήσεις στα δελτία είναι οι πιο σπουδαίες της ημέρας, έχουν τη μεγαλύτερη χρονική διάρκεια και θεωρούνται πιο σημαντικές από τις άλλες (Μακ Κουέιλ Ντ. 1995: 416).

- δ. Χρονικής διάρκειας της είδησης. Καταγράψαμε πέντε χρονικές περιόδους (1= κάτω του ενός λεπτού, 2 = 1-3 λεπτά, 3 = 3-5 λεπτά, 4 = 5-10 λεπτά και 5 = άνω των 10 λεπτών).
- ε. Ταξινόμηση των ειδήσεων σε άμεσες και έμμεσες, ανάλογα με το κατά πόσον αναφέρονται σε παιδιά. Άμεση θεωρείται η είδηση η οποία αναφέρεται σε κάποιο συγκεκριμένο παιδί, μια ομάδα παιδιών ή σε θέματα που αφορούν τα παιδιά. Έμμεση θεωρείται η είδηση στην οποία παρατηρείται παρουσία παιδιών (λεκτικά ή/και οπτικά) ενώ κατά βάση δεν αφορά παιδιά.
2. Σε μια δεύτερη φάση επικεντρωθήκαμε μόνο στις άμεσες ειδήσεις που αφορούν σε παιδιά 0-12 ετών. Έγινε απομαγνητοφώνηση του υλικού και κάναμε τις παρακάτω κατηγοριοποιήσεις:
- α. Ηλικιακή ομάδα: κατηγοριοποίηση των ειδήσεων σε νηπιακή, προσχολική, σχολική ηλικία.
- β. Ποιότητα της είδησης: καλά νέα (good news) ή κακά νέα (bad news). Καλή θεωρείται εδώ η είδηση που το περιεχόμενό της είναι θετικό και προάγει τις συνθήκες διαβίωσης των παιδιών ή επιβραβεύει τη συμπεριφορά τους. Στην αντίθετη περίπτωση η είδηση ανήκει στα κακά νέα.
3. Σε μια τρίτη φάση, υποβάλαμε σε ανάλυση περιεχομένου τις ειδήσεις οι οποίες παρουσιάστηκαν από όλους τους σταθμούς. Λόγω της ιδιαιτερότητας του μέσου, αναλύθηκε τόσο το κείμενο όσο και η εικόνα καθώς και ο ήχος (όπου παρουσιάζεται).

Οι ειδήσεις αυτές παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον διότι, πέρα από το γεγονός ότι τις παρακολούθησε ένας μεγάλος αριθμός τηλεθεατών, η ανάλυσή τους μας επιτρέπει να κατανοήσουμε ποια γεγονότα/θέματα θεωρούνται σημαντικά για όλους τους σταθμούς.

Στην παρακάτω ανάλυση θα εστιάσουμε στη δεύτερη και τρίτη φάση της έρευνας.

## Παρουσίαση αποτελεσμάτων

### Γενικά αποτελέσματα

Στα 56 δελτία που παρατηρήσαμε καταμετρήθηκαν 879 ειδήσεις που ανήκουν σε 10 θεματικές κατηγορίες. Η παρουσία ειδήσεων που αφορούν άμεσα τα παιδιά (πιν.1) είναι πολύ περιορι-

σμένη (6,9%), ενώ υψηλότερο είναι το ποσοστό των έμμεσων ειδήσεων (12,1 %). Το μεγαλύτερο ποσοστό άμεσων ειδήσεων παρουσιάζεται σε δύο ιδιωτικούς τηλεοπτικούς σταθμούς (ΣΚΑΪ, MEGA) και στον κρατικό σταθμό. Στο σύνολο, όμως, των ειδήσεων του κάθε τηλεοπτικού σταθμού ξεχωριστά, οι ιδιωτικοί σταθμοί έχουν το προβάδισμα: ΣΚΑΪ = 9.7%, MEGA = 7.1%, ANT1 = 5.8%, EPT = 5.3%. Παρατηρείται ότι ενώ η EPT έχει το μεγαλύτερο αριθμό ειδήσεων απ' όλους τους τηλεοπτικούς σταθμούς, εμφανίζει τα μικρότερα ποσοστά άμεσων ειδήσεων.

### Άμεσες ειδήσεις

Παρά το μικρό αριθμό ειδήσεων με θέμα τα παιδιά, άμεσες ειδήσεις μεταδίδονται καθημερινά σε κάποιον από τους τηλεοπτικούς σταθμούς (πιν.2). Σε 6 από τα 14 δελτία έχουμε την παρουσία μιας τουλάχιστον είδησης που αφορά παιδιά και στους τέσσερις τηλεοπτικούς σταθμούς. Ιδιαίτερη προτίμηση στην παρουσίαση άμεσων ειδήσεων παρατηρείται στο ΣΚΑΪ και το MEGA (11 στα 14 δελτία) και στην EPT (10 στα 14). Παρατηρούμε, επίσης, ότι οι ειδήσεις για παιδιά καταλαμβάνουν συχνά μια από τις τρεις πρώτες θέσεις των δελτίων, ιδιαίτερα στο ΣΚΑΪ (10 φορές στα 20 άμεσα δελτία) ενώ ο χρόνος που τους αφιερώνεται είναι πάντα σημαντικός, ανάλογα με τη διάρκεια του δελτίου του κάθε τηλεοπτικού σταθμού. Η σημασία λοιπόν που αποδίδεται στα γεγονότα που αφορούν παιδιά, όταν επιλέγονται, είναι δεδομένη. Κάθε τηλεοπτικός σταθμός, όμως, έχει τη δική του πολιτική ως προς το είδος των νέων που επιλέγει, τη θέση, το χρόνο και τον αριθμό δελτίων που τους αφιερώνει, καθώς επίσης και την ηλικία των παιδιών που παρουσιάζει.

### Περιπτωσιολογικές και γενικές ειδήσεις

Τα θέματα τα οποία ήρθαν στην επικαιρότητα, αν δεν λάβουμε υπόψη την παρουσίασή τους από πολλούς σταθμούς ή την επανάληψη του θέματος σε διάφορα δελτία του ίδιου σταθμού, είναι 26.

Τα θέματα αυτά ανήκουν σε δύο κατηγορίες: τα περιπτωσιολογικά θέματα (γεγονότα που αφορούν συγκεκριμένο παιδί, ομάδα παιδιών) και τα γενικά θέματα (ειδήσεις οι οποίες αναφέρονται σε θέματα που αφορούν γενικά τα παιδιά). Δεκαπέντε από αυτά (πίν. 3α) ανήκουν στην πρώτη κατηγορία(Γ) και έντεκα (πιν. 3β)

στη δεύτερη (Γ). Τα παραπάνω στοιχεία δείχνουν ότι ο ANΤ1 ασχολήθηκε με οκτώ θέματα (6 Π και 2Γ), η ΕΡΤ με έντεκα (6Π και 5 Γ) το ΜΕΓΑ με εννέα (6 Π και 3 Γ) και ο ΣΚΑΪ με έντεκα (10Π και 1Γ). Η προτίμηση σε περιπτώσιολογικά θέματα είναι εμφανής σε όλους τους τηλεοπτικούς σταθμούς και μόνο στα κρατικά δελτία παρουσιάζεται μια εξισορρόπηση των δύο ειδών ειδήσεων: Παρά την προτίμηση σε περιπτώσιολογικές ειδήσεις, παρατηρούμε εδώ ότι μόνο τρία θέματα είναι κοινά σε όλους τους σταθμούς (Π. 1,2, 6), ένα μόνο θέμα επιλέχθηκε από τρεις σταθμούς (Π.10) και δύο θέματα από δύο σταθμούς (Π. 4,6). Διαφαίνεται εδώ ότι η λογική της επιλογής των ειδήσεων είναι διαφορετική για κάθε σταθμό. Αυτό φαίνεται ιδιαίτερα στα γενικά θέματα, όπου κανένα θέμα δεν επελέγη έστω από 2 σταθμούς.

### Θεματικές κατηγορίες

Παρατηρείται ότι δεν υπάρχουν άμεσες ειδήσεις στις θεματικές κατηγορίες Οικονομικά, Πολιτικά, Πολιτιστικά, Θρησκευτικά, (πιν.4) υπογραμμίζοντας με την απουσία τους την έλλειψη ενημέρωσης ως προς τα θέματα αυτά, αλλά ταυτόχρονα και κύρια χαρακτηριστικά της παιδικής ηλικίας: την περιορισμένη, δηλαδή, συμμετοχή της στις ευρύτερες πολιτικές, οικονομικές και πολιτιστικές συνθήκες. Στο σύνολο των 26 θεμάτων υπερτερούν παντού τα κοινωνικά θέματα (7). Ακολουθούν τα θέματα υγείας (6), είτε ως ανακαλύψεις στο χώρο της Υγείας είτε ως προβλήματα υγείας. Στη συνέχεια εμφανίζονται τα ατυχήματα (5) και τα εκπαιδευτικά θέματα (4), ίδιον της συγκεκριμένης ηλικίας και ακολουθούν τα διάφορα(3) και ένα θέμα που προέρχεται από την κατηγορία ποινικά/αστυνομικό δελτίο (1). Τα γενικά θέματα υπερτερούν μόνο στην κατηγορία «Διάφορα» (Aids και παιδί, ΜΜΕ και παιδί, νάρκες και παιδί). Πρόκειται και στις τρεις περιπτώσεις για θέματα που προέρχονται από τα διεθνή ειδησιογραφικά πρακτορεία και επιλέγονται από τον κρατικό σταθμό (2) και το ΜΕΓΑ (1). Η κρατική τηλεόραση και ο ΣΚΑΪ εμφανίζουν τον ίδιο αριθμό άμεσων θεμάτων (11) με διαφορετική, όμως, αναλογία ως προς το είδος και τη θεματική κατηγορία των ειδήσεων. Στην ΕΡΤ η αναλογία είναι 6Π. προς 5Γ. με εξισορρόπηση ως προς τη θεματολογία, ενώ στο ΣΚΑΪ η αναλογία είναι 10 προς 1 με ιδιαίτερη προτίμηση σε κοινωνικά θέματα και στα προβλήματα υγείας που αντιμετωπίζουν τα παιδιά των αλλοδαπών μεταναστών (με έμφαση στους Αλβανούς).



## Προέλευση των ειδήσεων

Ως προς την προέλευση της είδησης (πιν.5) παρατηρείται ελληνοκεντρισμός (16 στις 26 ειδήσεις είναι ελληνικές) και ιδιαίτερα στις περιπτώσιολογικές ειδήσεις (11 στις 15). Οι γενικές ειδήσεις προέρχονται κυρίως από τα διεθνή πρακτορεία (6 στις 4). Η κρατική τηλεόραση και το MEGA επιλέγουν πιο συχνά διεθνείς ειδήσεις. Το θέμα των επτάδυμων (Π. 10) επελέγη από τρεις σταθμούς ενώ η κακοποίηση ανηλίκου στο Βέλγιο (Π. 1), η οποία έφερε πάλι στο προσκήνιο την υπόθεση Ντυτρού και το θέμα της σεξουαλικής κακοποίησης των παιδιών, επελέγη μόνο από δύο. Το σπάνιο γεγονός γέννησης υγιών επτάδυμων υπερτερεί εδώ ενός κοινωνικού θέματος που αφορά μεγάλο αριθμό παιδιών.

## Ποιότητα των ειδήσεων

Ως προς την ποιότητα των ειδήσεων (πιν. 6) παρατηρείται ότι τα περισσότερα νέα είναι κακά (5 στα 26 θέματα).

## Η ηλικία των παιδιών

Ως προς την ηλικία (πιν.7) παρατηρείται ότι η νηπιακή και η σχολική ηλικία είναι αυτές που επιλέγονται συνήθως. Στα δελτία των σταθμών παρατηρείται ότι κάθε σταθμός δείχνει μια προτίμηση σε συγκεκριμένες ηλικίες. Ο ΣΚΑΪ στην νηπιακή, ο ANΤ1 και η ΕΡΤ στη σχολική. Ασφαλώς εδώ διαφαίνεται και η αντίληψη του κάθε σταθμού στο τι έχει ειδησιογραφικό ενδιαφέρον για την κάθε ηλικία. Για παράδειγμα, στην πρώτη περίπτωση (ΣΚΑΪ), έμφαση δίνεται στην πιο ευάλωτη και ευπαθή ομάδα η οποία έχει ανάγκη τη βοήθεια και την προστασία μας, στη δεύτερη (ΑΝΤ1) στην εκπαίδευση των παιδιών. Η προσχολική ηλικία δε φαίνεται, -στο χρονικό διάστημα που παρακολουθήσαμε τις ειδήσεις- να διατηρεί την προσοχή.

## Θέση των ειδήσεων

Η θέση που καταλαμβάνουν οι άμεσες ειδήσεις στο δελτίο (πιν.8) δείχνει ότι στις πρώτες θέσεις βρίσκονται τα περιπτώσιολογικά θέματα και ιδιαίτερα όσα αναφέρονται στα κοινωνικά προβλήματα (κακοποίηση, αστυνομικό δελτίο, ναρκωτικά) και προέρχονται από τον ελληνικό χώρο. Αντίθετα, οι γενικές ειδήσεις βρί-

σκονται συνήθως στις τελευταίες θέσεις, πράγμα το οποίο αποδεικνύει, σε συνδυασμό με το μικρό τους αριθμό, την ελάχιστη σημασία που δίδεται στη γενικότερη ενημέρωση.

### Κριτήρια επιλογής και κατασκευής ειδήσεων

Από τα ανωτέρω διαφαίνεται ότι οι τηλεοπτικοί σταθμοί στο σύνολο των ειδήσεών τους επιλέγουν ελάχιστα θέματα που αφορούν τα παιδιά, τοποθετώντας τα, όμως, στις πρώτες επιλογές τους και αφιερώνοντάς τους αρκετό χρόνο τις περισσότερες φορές, με βάση κάποια ποιοτικά κριτήρια τα οποία έχουν εδώ τα εξής χαρακτηριστικά: αφορούν περισσότερο συγκεκριμένα άτομα ή ομάδες παρά γενικά θέματα (κοινωνικές τάσεις ή απρόσωπους μηχανισμούς), προέρχονται από τον ελληνικό κυρίως χώρο, έχουν δυσάρεστο περιεχόμενο και επικεντρώνονται στις πλέον ευπαθείς ομάδες παιδιών (νήπια, άρρωστα παιδιά κ.λπ.).

Μέσα από αυτή τη λογική επιλογής των γεγονότων διαφαίνεται ότι η ηλικιακή αυτή κατηγορία, λόγω του αποκλεισμού της από την κοινωνία των ενηλίκων, δεν έχει θέματα να παρουσιάσει στα δελτία των ενηλίκων. Μπορεί να προσφέρει κάποιες «εξαιρετικές» περιπτώσεις οι οποίες, όμως, στην ουσία δεν είναι παρά υποθέσεις ενηλίκων, οι οποίοι δεν αντεπεξήλθαν στο ρόλο τους, ως ενήλικες, να φροντίσουν, να προστατεύσουν, να καθοδηγήσουν τα παιδιά. Ενήλικοι δηλαδή που δεν έχουν επίγνωση των κανονιστικών προτύπων συμπεριφοράς προς τα παιδιά. Ταυτόχρονα παρατηρείται μια τάση αποπροσανατολισμού του τηλεθεατή από τα ουσιαστικά αίτια που προκαλούν τις «εξαιρετικές» αυτές περιπτώσεις, με δεδομένο ότι η προσωποποιημένη ειδησιογραφία εστιάζεται σε πρόσωπα παρά σε θεσμούς και καταστάσεις. Έτσι, στα δελτία που αναλύσαμε οι ειδήσεις αναφέρονται και περιγράφουν τα δεινά κάποιων παιδιών ή των ομάδων στις οποίες ανήκουν, παρά διερευνώνται τα αίτια τα οποία τα προκαλούν.

Η ανάγνωση των περιπτωσιολογικών θεμάτων αποδεικνύει ότι μια ομάδα από αυτά τα παιδιά είναι τα παιδιά των αλλοδαπών και πιο συγκεκριμένα των οικονομικών μεταναστών και πολιτικών προσφύγων, η παρουσία των οποίων αποτελεί μια νέα κοινωνική πραγματικότητα τα τελευταία χρόνια στην Ελλάδα. Σύμφωνα με τη λογική επιλογής ειδήσεων, που περιγράψαμε πιο πάνω, οι νέοι αυτοί «φτωχοί» της Ελλάδας και ιδιαίτερα τα παιδιά τους τα οποία εγκαταλείπονται, δεν μπορούν να θεραπευτούν, ζουν σε καταυλισμούς κ.λπ., προσφέρονται για το δελτίο ειδήσεων. Τέσσερις

τέτοιες περιπτώσεις ήρθαν στο προσκήνιο (είδηση αρ.1, 3, 5, 9) Μια από αυτές, η περίπτωση της εγκατάλειψης βρέφους, παρουσιάστηκε εκτενώς και βρισκόταν μεταξύ των πρώτων θεμάτων της ημέρας και στους Τέσσερις σταθμούς. Οι υπόλοιπες παρουσιάστηκαν μόνο από ένα σταθμό (ΣΚΑΪ). Ειδήσεις που αφορούν *ατυχήματα και θάνατο παιδιών σε τροχαία* (είδηση αρ. 7, 12, 14, 15) –ένα σύνθηρες φαινόμενο– παρουσιάζεται σποραδικά από τους σταθμούς χωρίς να δίνεται η δέουσα προσοχή στην πρόληψη παρόμοιων καταστάσεων. Αντίθετα η υπόθεση της διαχείρισης της παρουσίας της Αθηνάς Ωνάση-Ρουσέλ (είδηση αρ. 6) τράβηξε την προσοχή και το ενδιαφέρον όλων των τηλεοπτικών σταθμών.

Η *κακοποίηση παιδιών* (είδηση αρ. 2, 4) διατηρεί επίσης την προσοχή. Μια από αυτές, η κακοποίηση της Μαργαρίτας, μιας εντεκάχρονης τετραπληγικής, στο ΠΙΚΠΑ Βούλας έγινε θέμα σε όλους τους σταθμούς. Εξαιρετικές περιπτώσεις όπως τα επτάδυμα στις ΗΠΑ (είδηση αρ. 10) επιλέγονται από τρεις σταθμούς καθώς και *η χρήση ναρκωτικών* στην ηλικία των 11 ετών. Ενδιαφέρον παρουσιάζει εδώ το γεγονός ότι, με τον ίδιο τίτλο «11χρονη στα ναρκωτικά», παρουσιάστηκαν σε δύο σταθμούς δύο διαφορετικές ιστορίες. Ψίθυροι, υπονοούμενα και ανακολουθίες, κάλυψη ονομάτων, προσώπων και καταστάσεων, στο όνομα της δεοντολογίας, είχαν ως αποτέλεσμα να επικρατεί μια σύγχυση που δεν επέτρεπε την επαλήθευση της είδησης η οποία κινούταν μόνο γύρω από τους άξονες ηλικία και φύλο.

Επιγραμματικά θα λέγαμε, ότι καλά νέα για την ελληνική τηλεόραση, με την έννοια του δημοσιογραφικού ενδιαφέροντος, είναι τα κακά νέα που προέρχονται κυρίως από την Ελλάδα και αφορούν μεμονωμένες περιπτώσεις.

Η ανάλυση περιεχομένου των τριών περιπτώσεων που παρουσιάστηκαν από τα δελτία όλων των τηλεοπτικών σταθμών, στο χρονικό διάστημα που μελετήσαμε, υπογραμμίζει ακόμα καλύτερα αυτή την τακτική καθησυχασμού που σε μια πρώτη φάση φαίνεται να διακρίνεται μέσα από αυτή τη λογική επιλογής ειδήσεων.

## Ιστορίες παιδικής δυστυχίας

Οι τρεις περιπτώσεις που παρουσιάστηκαν από όλα τα δελτία υπακούουν στη λογική που περιγράψαμε. Πρόκειται για ειδήσεις που αφορούν τον ελληνικό χώρο και εντάσσονται στην κατηγορία

«κακά νέα» Τα παιδιά ανήκουν στις ηλικιακές ομάδες που προτιμώνται από τα δελτία (βρέφος, σχολική ηλικία) και ανήκουν στις θεματικές κατηγορίες κοινωνικά/ποινικά θέματα. Κοινό χαρακτηριστικό και των τριών περιπτώσεων είναι ότι όχι μόνο η ζωή των παιδιών βρέθηκε ή βρίσκεται σε κίνδυνο αλλά και ότι ανήκουν σε συγκεκριμένες κοινωνικά «στιγματισμένες» ομάδες παιδιών. Ο όρος «στίγμα» χρησιμοποιείται εδώ με την έννοια που του δίδει ο Goffman (1963), δηλαδή των ατόμων που για τους άλλους (παρατηρητές) φαίνεται ότι είναι κατά μειωτικό τρόπο διαφορετικά από τα άλλα άτομα της ίδιας κατηγορίας. Πιο συγκεκριμένα στις περιπτώσεις που επiléχθηκαν, κινητοποιώντας όλο τον τηλεοπτικό μηχανισμό με επιτόπια ρεπορτάζ, ζωντανές συνδέσεις και συζητήσεις με ειδικούς συγκαταλέγονται, ένα παιδί μεταναστών, ένα τετραπληγικό και ένα ορφανό. Οι τρεις αυτές περιπτώσεις είναι οι εξής:

- *Η εγκατάλειψη του βρέφους (είδηση αρ. 1):* Ένα αγόρι 15 ημερών βρέθηκε μια Κυριακή πρωί εγκαταλελειμμένο σε υπόγεια διάβαση κεντρικής λεωφόρου της Αθήνας (Λ. Συγγρού). Το βρέφος βρέθηκε από δύο υπαλλήλους κοντινού ξενοδοχείου (ένας άντρας και μια γυναίκα) και παραδόθηκε στην αστυνομία, η οποία μεταβίβασε προσωρινά το βρέφος στο Νοσοκομείο Παίδων. Το βρέφος –σύμφωνα με μάρτυρα– εγκατέλειψε ένας αλλοδαπός άντρας. Οι γονείς, σύμφωνα με τον ίδιο μάρτυρα, είναι αλλοδαποί (ζεύγος Φιλιππινέζας και Σύριου). Το θέμα αυτό το παρατηρήσαμε μία ημέρα και βρέθηκε στις τρεις πρώτες θέσεις των δελτίων. Η διάρκεια της είδησης αυτής ήταν σημαντική.
- *Η κακοποίηση της Μαργαρίτας (περ.2):* Ένα τετραπληγικό κορίτσι έντεκα ετών, η Μαργαρίτα, τρόφιμος του ΠΙΚΠΑ Βούλας μεταβιβάστηκε σε κωματώδη κατάσταση, λόγω κακοποίησης, στο Νοσοκομείο Παίδων. Ο δράστης είναι άγνωστος. Κατηγορήθηκε για παραμέληση η νοσηλεύτρια βάρδιας. Το θέμα αυτό το οποίο παρακολούθησαμε δύο ημέρες βρέθηκε στις τρεις πρώτες θέσεις των δελτίων και κατέλαβε μεγάλο χρόνο στο δελτίο.
- *Η «απαγωγή» της Αθηνάς Ωνάση-Ρουσέλ (περ.6):* Η ιστορία αφορά τις συλλήψεις από την ελβετική αστυνομία υπόπτων για απαγωγή της Αθηνάς Ωνάση-Ρουσέλ και τη διαμάχη μεταξύ του πατέρα της και του Ιδρύματος Ωνάση σχετικά με την υπόθεση αυτή. Ευθύνες επιρρίπτονται από τη μία πλευρά στην άλλη μπροστά στις τηλεοπτικές κάμερες με στόχο τη διαχείριση

της παρουσίας της Αθηνάς. Η ιστορία διήρκησε όλη την εβδομάδα της 24-30 Νοεμβρίου. Τις περισσότερες ημέρες παρέμεινε στις τρεις πρώτες θέσεις καταλαμβάνοντας πολύ χρόνο και χαρακτηρίστηκε από την πλειονότητα των δελτίων ως «το σήριαλ της Αθηνάς Ωνάση».

### Η δομή της αφήγησης

Και στις τρεις περιπτώσεις παρατηρήσαμε ότι οι αναφορές των δελτίων γίνονται κυρίως με αφηγηματικό τρόπο, με καλούς και κακούς πρωταγωνιστές, ο οποίος ακολουθεί τις συνήθεις μορφές αφήγησης (άνοιγμα, παρουσίαση κεντρικών χαρακτήρων, προσδιορισμός τόπου, χρόνου, επεισόδιο, εμπόδια, κορύφωση, επίλυση, κλείσιμο, αξιολόγηση) και μια τάση προς δραματοποίηση. Το κείμενο των ειδήσεων ως αφήγηση παρουσιάζει τα χαρακτηριστικά της «προφορικής λογικής» (Fiske J., Hartley J. 1990: 114) η οποία, παρά τις ανακολουθίες που παρατηρούνται, στοχεύει στην παραγωγή ενός πλήρους ικανοποιητικού και αληθοφανούς νοήματος προσφέροντάς μας μύθους με τους οποίους είμαστε εξοικειωμένοι και προσπαθεί να μας πείσει ότι εναρμονίζονται με το νοηματικό τους πλαίσιο.

Στην περίπτωση του βρέφους, ως πρότυπο για να κατασκευαστεί η είδηση χρησιμοποιήθηκε το γνωστό παραμύθι του βρέφους που εγκατέλειψαν οι γονείς του αλλά σώθηκε χάρη στην παρέμβαση καλών ανθρώπων και καλών οικογενειάρχων οι οποίοι, παρότι φτωχοί, δέχτηκαν να το βαφτίσουν και να το υιοθετήσουν<sup>16</sup>.

Στην περίπτωση της τετραπληγικής μικρής που κακοποιήθηκε στο ΠΙΚΠΑ Βούλας, ο εφιάλτης του Καιάδα επιστρατεύθηκε για να αμφισβητηθεί το κράτος πρόνοιας.

Στην περίπτωση της Αθηνάς Ωνάση-Ρουσέλ, όπως αναφέρθηκε παραπάνω, παρατηρήσαμε την κατασκευή ενός «σήριαλ». Από έναν πυρήνα –διαμάχη για την κληρονομιά– δημιουργήθηκε ένα μυστήριο που τροφοδοτείτο καθημερινώς με διάφορες «αιφνιδιαστικές κινήσεις» από τους αντίδικους και με αναφορές στην ιστορία της οικογένειας Ωνάση. Η περίπτωση αυτή παρουσιάστηκε ως «εθνικό θέμα» και φορτίστηκε συναισθηματικά, ακόμα περισσότερο, με την επίκληση κλασικών θεμάτων της ελληνικής δραματολογίας όπως «η κατάρα των Ατρείδων» σε σχέση με την ιστορία της οικογένειας (αρρώστιες, βίαιοι θάνατοι, αυτοκτονίες, γάμοι κ.λπ) ενώ η «Υβρις» του υπέρμετρου πλούτου του Έλληνα Κροίσου ερχόταν συνεχώς σε αντιπαράθεση με το προσφιλέθιμο θέμα του «αυτοδημιούργητου Έλληνα».

## Ο ρόλος της οικογένειας

Δεδομένου ότι η παιδική ηλικία ορίζεται σχεδόν αποκλειστικά από την οικογενειακή σφαίρα, κύριος άξονας γύρω από τον οποίον εκτυλίσσεται η αφήγηση είναι και εδώ η οικογένεια. Μέσα από την αφήγηση των ειδήσεων αυτών διαφαίνονται τα γονεϊκά πρότυπα, τα καθήκοντα των γονέων και οι κοινωνικές προσταγές και πιέσεις, προσφέροντάς μας μια εικόνα για το ρόλο των γονέων, όπως έχουν προσαρμοστεί στην εποχή μας.

Στις συγκεκριμένες περιπτώσεις υπογραμμίζονται συνεχώς οι θλιβερές συνέπειες στον ψυχισμό του παιδιού από την απουσία της οικογένειας χωρίς να λαμβάνονται όμως υπόψη –ή, όταν αναφέρονται, να μειώνονται στο ελάχιστο– τα αίτια που προκάλεσαν τα γεγονότα. Η ευτυχία ενός παιδιού είναι αποκλειστικά και μόνο θέμα της οικογένειάς του και ιδιαίτερα της μητέρας του. Στην περίπτωση του βρέφους, για παράδειγμα, η λύση να πάει το παιδί σε κρατικό ίδρυμα ή να υιοθετηθεί, απορρίπτεται (ή δεν παρουσιάζεται καν στο δελτίο) διότι το βρέφος πρέπει να παραμένει με τη μητέρα του. Ο θεσμός της οικογένειας πρέπει να διατηρηθεί οπωσδήποτε, και αυτό παρά τις αντιδράσεις των ειδικών, οι οποίοι προσπαθούν να σταθούν στα κοινωνικά αίτια που προκάλεσαν την εγκατάλειψη ή ακόμα και την πιθανή αδιαφορία των γονέων. Η παρουσία ειδικών –όταν και όπου εμφανίζονται– έχει απλά διακοσμητικό χαρακτήρα. Παρατηρήθηκε χαρακτηριστικά ότι και οι τέσσερις τηλεοπτικοί σταθμοί –παρά τις επιμέρους διαφορές τους στον τρόπο παρουσίασης της είδησης– επέλεξαν να προβάλουν την έκκληση του υπάλληλου που βρήκε το βρέφος προς τη μητέρα να πάρει το παιδί της πίσω. Επέμειναν ιδιαίτερα σε δύο σημεία της έκκλησής του, στο ότι «είναι αμαρτία να αφήνει μια μάνα το παιδί της» και στο ότι προτείνει –παρότι φτωχός και πατέρας δύο παιδιών– να κρατήσει ο ίδιος το βρέφος ή τουλάχιστον να το βαπτίσει (δημιουργώντας έτσι πάλι ένα δεσμό συγγένειας με το βρέφος). Υπογραμμίζεται εδώ τόσο η ηθική διάσταση της εγκατάλειψης (αμαρτία) όσο και η στενή σχέση θρησκείας και οικογένειας. Ως πιθανά αίτια εγκατάλειψης του βρέφους από τη μητέρα αναφέρονται διάφορα στερεότυπα όπως φτώχη, ανύπαντρη, νεαρή (κάτι το οποίο δεν ευσταθούσε όπως φάνηκε αργότερα) τα οποία δικαιολογούν την πράξη της και της γίνεται έκκληση, είτε μέσω του μάρτυρα είτε μέσω του παρουσιαστή, να εμφανιστεί. Είναι επίσης χαρακτηριστικό ότι, ενώ είναι γνωστό και μάλιστα αναφέρεται σε όλα τα δελτία, ότι το παιδί το εγκατέλειψε ένας άντρας, κανείς δεν ασχολείται μαζί του, δεν αναρωτιέται

αν είναι ο πατέρας του, δεν αναφέρεται στις ευθύνες του. Όσοι τον αναφέρουν δεν του απευθύνουν κατηγορίες ή εκκλήσεις παρά μόνο κάποιους χαρακτηρισμούς όπως «αδιάφορος». Οικογένεια εδώ για το βρέφος είναι η μητέρα. Ο πατέρας δεν έχει ακόμα καμία θέση στη σχέση μητέρας-βρέφους και συνεπώς καμία ευθύνη.

Στη δεύτερη περίπτωση, της εντεκάχρονης Μαργαρίτας, οι γονείς κατηγορούνται από τους υπαλλήλους (στην προσπάθειά τους πιθανόν να μειώσουν τις ευθύνες τους για την κακοποίηση) ότι δεν το επισκέπτονται, από τους εκπροσώπους του Κράτους ότι υπερβάλλουν (δεδομένου ότι δεν καταλαβαίνει λόγω της κατάστασής του), ενώ κάποια δημοσιογράφος (στην προσπάθειά της να υπογραμμίσει τη δυστυχία αυτού του παιδιού) κατηγορεί τους γονείς ότι δεν θέλησαν «πάλι», παρά την κακοποίηση που υπέστη το παιδί τους, να το πάρουν στο σπίτι. Η κατάσταση της υγείας του παιδιού που δεν επιτρέπει την παραμονή στο σπίτι του καθώς και η γεωγραφική απόσταση διαμονής των γονέων από το ίδρυμα δεν λαμβάνονται υπόψη. Πέρα από την άγνοια της βαρύτητας της κατάστασης τόσο της υγείας του παιδιού, όσο και της πράξης κακοποίησης που υπέστη, διαφαίνεται εδώ και μια «μαγική δύναμη» που αποδίδεται στην οικογένεια που την καθιστά ικανή να θεραπεύει όλα τα προβλήματα των παιδιών, με αποτέλεσμα η ευθύνη όλων των υπολοίπων, ακόμα και των εκπροσώπων του Κράτους, να μειώνεται.

Τέλος, στη διαμάχη που παρατηρείται στην περίπτωση της Αθηνάς Ωνάση, ο θάνατος της μητέρας, η έλλειψη της μητρικής φροντίδας –παρά την παρουσία του πατέρα– έρχεται συνεχώς στο προσκήνιο για να ενισχύσει την άποψη ότι η ορφάνια από μάνα είναι κατάρρα, η οποία δεν αναπληρώνεται όσο πλούσιος και να είναι κανείς. Παρατηρήθηκε ότι όσο συνεχιζόταν το «σήριαλ» αυτό, τόσο η ιστορία επικεντρωνόταν στη μητέρα και την οικογένεια της μητέρας, ως μοναδική πηγή ασφάλειας και προστασίας για το μικρό αυτό παιδί.

### Το παιδί και η ομάδα στην οποία ανήκει

Εκτός από τις απόψεις για το ρόλο της οικογένειας στη σωματική και ψυχική υγεία του παιδιού, μέσα από τις αναφορές και περιγραφές που γίνονται για τα συγκεκριμένα παιδιά, διαφαίνονται και στερεότυπες αντιλήψεις για την κατηγορία παιδιών στην οποία ανήκουν.

Το βρέφος περιγράφεται με στερεότυπες εκφράσεις με έντονη συναισθηματική φόρτιση. Η χρήση του υποκοριστικού, όχι μόνο για το βρέφος αλλά ακόμα και για οτιδήποτε ακουμπά ή το αφορά, είναι συνεχής και γίνεται από όλους: δημοσιογράφους, ειδικούς και μάρτυρες. Το βρέφος λοιπόν παρουσιάσθηκε ως ένα ανυπεράσπιστο, ανυποψίαστο μικρό αγγελούδι, χαμογελαστό, καλό (γιατί δεν κλαίει παρά μόνο παίζει). Είναι υγιές, χαριτωμένο, καθαρό, μικράκι και δεν πρέπει να γνωρίσει την άσχημη όψη της ζωής. Έχει ανάγκη αγκαλιάς και στοργής από τη μητέρα του, που «κακά τα ψέματα», όπως λέει χαρακτηριστικά μια δημοσιογράφος (εννοώντας αυτά των ειδικών και των καλών ανθρώπων που ενδιαφέρθηκαν να το υιοθετήσουν), δεν αναπληρώνεται με τίποτε. Τέλος αποδίδονται στο βρέφος και κάποιες ικανότητες όπως «να καταλαβαίνει τον καλό άνθρωπο». Η απόδοση εδώ μιας εγγενούς αθωότητας, καλοσύνης και διορατικότητας στο βρέφος, σε αντίθεση με τη βία που υπέστη, λόγω της εγκατάλειψης, εγγυάται τη συναισθηματική εμπλοκή και συμμετοχή των τηλεθεατών στο δράμα που παίζεται μπροστά στα μάτια τους.

Σε αντίθεση με το βρέφος, δεν παρατηρούνται αναφορές στη Μαργαρίτα, την εντεκάχρονη κακοποιημένη τετραπληγική, πέρα από την ηλικία, το φύλο, το όνομα της και το είδος της αρρώστιας της. Ο λόγος εδώ μοιάζει με ιατρικό ανακοινωθέν και δεν εμφανίζεται κάποιο στοιχείο το οποίο να αποτελεί ένδειξη συναισθηματικής εμπλοκής. Το κέντρο της προσοχής είναι οι καταγγελίες των γονέων για το ίδρυμα. Παρατηρήθηκε η ίδια στάση και στο λόγο της μητέρας, η οποία δεν αναφέρεται στην κόρη της με το όνομά της, την αποκαλεί «το παιδί» και σπάνια «το παιδί μου» ενώ μια φορά την περιγράφει ως «φυτό». Από την πλευρά τους, οι εργαζόμενοι στο ίδρυμα, αναφέρονται στη μικρή μόνο με το επίθετό της. Η μοναδική περίπτωση που παρατηρείται κάποια συναισθηματική αναφορά στη Μαργαρίτα, στις δύο μέρες που παρακολούθησαμε την είδηση και παρά τον τεράστιο χρόνο που αφιερώθηκε στο θέμα αυτό, είναι μιας δημοσιογράφου η οποία το χαρακτηρίζει ως «πλάσμα που ζει το δικό του Γολγοθά», ένας δρόμος ως γνωστόν, πολύ μοναχικός. Η απουσία λόγου σε αντίθεση με την «υπερπροσφορά λόγου» που παρατηρήθηκε στην προηγούμενη περίπτωση, η σιωπή αυτή, δημιουργεί, όχι μόνο ένα κενό στην ενημέρωση και κατανόηση της κατάστασης και των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν τα παιδιά αυτά, αλλά και εύλογα ερωτηματικά σχετικά με την διάθεση άρθρωσης λόγου πάνω στη συγκεκριμένη κατηγορία παιδιών και τη συνειδητή ή μη αποστασιοποίηση



από παρόμοια θέματα. Η επιλογή αυτού του θέματος από όλους τους σταθμούς, όσο παράδοξη και να φαίνεται μετά από όλα αυτά, υπογραμμίζει τη χρησιμοποίηση συχνά των «παθολογικών» καταστάσεων για λόγους εντυπωσιασμού παρά για ενημέρωση.

Στην περίπτωση της Αθηνάς Ωνάση-Ρουσέλ, όσοι αναφέρονται σε αυτήν (δημοσιογράφοι, μάρτυρες, αντίδικοι κλπ) χρησιμοποιούν μόνο το μικρό της όνομα (ως ένα οικείο πρόσωπο) αναφέρονται στην ηλικία της και σπάνια στην εξωτερική της εμφάνιση ή σε στοιχεία του χαρακτήρα της (εκτός από τον πατέρα της και τη μητριά της οι οποίοι επικεντρώνονται κυρίως στην ψυχική αναστάτωση που υπέστη λόγω της υπόθεσης). Αντίθετα, οι αναφορές στο πρόσωπό της, στον τεράστιο χρόνο που της αφιερώθηκε στα δελτία ειδήσεων, υπογραμμίζουν τη δική της «παθολογική» κατάσταση, τον υπέρμετρο πλούτο της, τη «μυθική» της παρουσία. Ως κληρονόμος και μοναδική εγγονή του Ωνάση αποκτά τον τίτλο «το χρυσό κορίτσι» η «χρυσή κληρονόμος».

## Εικόνα και ήχος

Η ανάλυση της εικόνας και του ήχου, κύρια χαρακτηριστικά του μέσου που μελετάμε, τα οποία συνοδεύουν το κείμενο πάντοτε στο οποίο βασίστηκε κυρίως η προηγούμενη ανάλυση, έρχονται προς επίρρωση των όσων αναφέραμε.

Κύριο χαρακτηριστικό εδώ είναι η σύνθεση μιας σειράς εικόνων, οι οποίες συχνά επαναλαμβάνονταν πολλές φορές κατά τη διάρκεια της είδησης, χωρίς πάντα να διακρίνεται κάποια λογική σειρά ή κάποια σχέση με το γεγονός έχοντας ως στόχο αποκλειστικά και μόνο να μεταφραστεί σε οπτικές εικόνες όλη η ένταση και η συναισθηματική φόρτιση. Μάλλον, μέσα σε αυτή τη λογική, στις δύο πρώτες περιπτώσεις οι τηλεοπτικοί σταθμοί δεν δίστασαν να «δανειστούν» εικόνες άλλων μωρών ή άλλων παιδιών της γενικής κατηγορίας «παιδιά με ειδικές ανάγκες». Η σχέση εικόνας/ιστορίας είναι εντελώς συμβατική και –ως εκ τούτου– αυθαίρετη. Πιο συγκεκριμένα, στην περίπτωση του βρέφους, «άγνωστα» μωρά βρίσκονται στην αγκαλιά της μητέρας τους, «άγνωστοι» πατεράδες πηγαίνουν βόλτα με το καροτσάκι το μωρό τους. Τρυφερές εικόνες συνεχώς αντιδιαστέλλονται με την ψυχρή ατμόσφαιρα της υπόγειας διάβασης της κεντρικής λεωφόρου. Σε ορισμένους μάλιστα ιδιωτικούς σταθμούς, ανάλογη μουσική συνοδεύει το ρεπορτάζ. «Άγνωστα» είναι επίσης και τα παιδιά με ειδικές ανάγκες που βλέπουμε στο ρεπορτάζ για την εντεκάχρονη τετραπληγική.

Αυτό όμως που εντυπωσιάζει είναι ότι τα παιδιά που βλέπουμε δεν είναι τετραπληγικά, παίζουν και κάνουν βόλτα στην αυλή ενός ιδρύματος ή κοιτάζουν και χαιρετούν μέσα από τα τζάμια του λεωφορείου του ιδρύματος. Η απόσταση από την πραγματική εικόνα της μικρής τετραπληγικής είναι τεράστια. Φαίνεται εδώ ότι έχουμε να κάνουμε με μια κατηγορία παιδιών –τα τετραπληγικά– για την οποία δεν μπορούμε ούτε να μιλήσουμε αλλά και ούτε να δείξουμε εικόνα. Μπροστά σε αυτή την αδυναμία/αμηχανία παρουσίασης εικόνων, η αυθαίρετη επιλογή εικόνων ικανοποιεί όχι την ενημέρωση αλλά τη συναισθηματική φόρτιση (συμπάθεια, οίκτο) που προκαλεί στο κοινό η γενικότερη κατηγορία στην οποία ανήκει το παιδί αυτό, της κατηγορίας των παιδιών με ειδικές ανάγκες.

Σε αντίθεση με τις δύο προηγούμενες περιπτώσεις, σε όλους τους σταθμούς γίνεται υπερβολική χρήση «πραγματικής εικόνας» στην περίπτωση της Αθηνάς Ωνάση Ρουσέλ. Η παρουσίαση των ίδιων συνεχώς πλάνων, επί μία εβδομάδα, από τις διακοπές της στην Ελλάδα μαζί με την οικογένεια του πατέρα της, φτάνει σε σημείο «οπτικού κανιβαλισμού» όπου το άτομο μετατρέπεται σε θέαμα, σε «διαφανή άνθρωπο» (Κωσταντοπούλου Χ., Χρηστάκης Ν. 1998). Οι εικόνες αυτές εναλλάσσονται με εικόνες και ρεπορτάζ για τον Ωνάση, τους γάμους του, την οικογένειά του. Η σκηνοθεσία αυτή έχει ως στόχο να υπογραμμίσει ότι η Αθηνά Ωνάση Ρουσέλ δεν έχει δική της οικογένεια (γίνεται συνεχώς μια αντιπαράθεση της «ξανθιάς βόρειας οικογένειας» του πατέρα με τη «μελαχρινή μεσογειακή» Αθηνά), υπογραμμίζει την ορφάνια της και ταυτόχρονα προσφέρει λύσεις. Αναγύροντας την ιστορία αυτή σε «εθνικό θέμα», όπως προαναφέρθηκε, προτείνεται μια οικογένεια, μια πατρίδα που εκδηλώνει το ενδιαφέρον και τη συμπάθειά της στη μικρή Αθηνά<sup>17</sup>. Ταυτόχρονα –μέσω της επανάληψης εικόνας– δημιουργείται ένα εθισμός με απώτερο στόχο να αποτελέσει η Αθηνά Ωνάση Ρουσέλ ένα πρόσωπο οικείο που θα αναζητούμε στο μέλλον την παρουσία του στα ΜΜΕ. Ένα πρόσωπο, που όπως όλα δείχνουν –λόγω του πλούτου της αλλά και της οικογενειακής της ιστορίας που προσφέρεται για δραματοποίηση– έχει ήδη κατασκευαστεί για να πρωταγωνιστήσει στα πρωτοσέλιδα των εφημερίδων και στις πρώτες θέσεις των τηλεοπτικών δελτίων.

Και στις τρεις περιπτώσεις, έχουμε να κάνουμε με μια υπερβολική δραματοποίηση και σχηματοποίηση καταστάσεων η οποία ανάγει την είδηση σε θέαμα και την απομακρύνεται από την πραγματικότητα και μέσω της εικόνας.

## Της τύχης τα γραμμένα

Σύμφωνα με την κυρίαρχη πρακτική προς τα παιδιά, οι κατηγορίες παιδιών «βρέφος», «παιδί με ειδικές ανάγκες», «ορφανό», στις οποίες ανήκουν τα παιδιά που παρουσιάσαμε πιο πάνω, θεωρούνται από τις πλέον ευπαθείς και παθητικές κατηγορίες και η ανάγκη προστασίας τους επιτείνεται περισσότερο των άλλων. Παρ' όλ' αυτά βλέπουμε ότι δεν έτυχαν προστασίας από τους νόμιμα υπεύθυνους για αυτά, (βλέπε γονείς για το βρέφος, κράτος για τη Μαργαρίτα, πατέρας ή κηδεμόνες για την Αθηνά Ωνάση Ρουσέλ). Τα παιδιά αυτά ζουν καταστάσεις εκτός του «φυσιολογικού» και γι' αυτό η περίπτωσή τους προκαλεί ένταση και ανησυχία. Ως ιδανικά αντικείμενα θυματοποίησης, επομένως εγγύηση συναισθηματικής φόρτισης του τηλεθεατή, συνιστούν ειδήσεις «άμεσης ανταμοιβής» διότι σύμφωνα με τον Schramm, «παρέχουν ένα είδος αυτόματης ικανοποίησης στον παραλήπτη τους, ο οποίος γελά, κλαίει, νιώθει συμπάθεια και εξοργίζεται με αυτά που βλέπει» (στο Παπαθανασόπουλος ό.π.: 274). Ταυτόχρονα όμως, σε όλες τις περιπτώσεις, λόγω της απόστασης που χωρίζει τους περισσότερους τηλεθεατές από τις συγκεκριμένες κατηγορίες παιδιών και τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν, διαφαίνεται και μια διάσταση καθησυχασμού του κοινού. Η αποστασιοποίηση αυτή, η αίσθηση ότι δεν μας αφορά προσωπικά, δίνει ταυτόχρονα την αίσθηση ότι δεν υπάρχουν προβλήματα, ότι τα καλά νέα είναι εδώ ότι δεν υπάρχουν πολλά κακά θέματα που αφορούν εμάς και τα παιδιά μας. Τα κακά νέα αφορούν τους άλλους. Η διάσταση αυτή της αποστασιοποίησης και της αίσθησης ότι θέματα του κακού είναι άλλοι, διαφαίνεται επίσης και στον τρόπο αντιμετώπισης των προβλημάτων της γενικότερης κατηγορίας στην οποία ανήκει το εγκαταλελειμμένο βρέφος, της κατηγορίας των παιδιών των αλλοδαπών στην Ελλάδα. Μια προσεκτική ματιά στο περιεχόμενο των ειδήσεων αυτών δείχνει ότι και εδώ εξετάζονται ελάχιστα τα αίτια των δεινών τους, η στάση της Πολιτείας ή οι δυνατότητες που τους προσφέρονται από το ελληνικό κράτος. Αντίθετα, γίνεται έκκληση στους τηλεθεατές να δείξουν συμπόνια στο δράμα τους και να αποδείξουν ταυτόχρονα την κοινωνική τους συμπαράσταση και συχνά το φιλανθρωπικό τους πρόσωπο με οικονομική ενίσχυση. Έτσι η σχέση με τις συγκεκριμένες ομάδες προσωποποιείται εγκαθιδρύοντας, όμως, μια άνιση σχέση μεταξύ των δύο ομάδων στην οποία πίσω από τη σχέση «ευεργέτης-ευεργετούμενος» προβάλλει το δίπτυχο «κυρίαρχος-υποτελής», «τυχερός-άτυ-

χος»<sup>18</sup>. Γίνεται εμφανές ότι τα πάντα είναι θέμα τύχης. Ο τηλεθεατής χαίρεται που δε βρίσκεται στην θέση των παιδιών αυτών, αλλά ακόμα και αν βρίσκεται ή θα βρεθεί, βλέπει ότι τελικά αυτά συμβαίνουν σε όλους. Η εμμονή των τηλεοπτικών σταθμών σε δυσάρεστα θέματα μοιάζει με μια τηλεοπτική μεταφορά της «θεάς Τύχης»<sup>19</sup>. Η ζωή επιφυλάσσει χαρές και λύπες σε όλους που κανείς δεν μπορεί να τις αποφύγει, ούτε η δισεκατομμυριούχος Αθηνά Ωνάση-Ρουσέλ, ούτε η μικρή τετραπληγική, ούτε και τα παιδιά των φτωχών μεταναστών. Έτσι τα δυσάρεστα αυτά νέα, στην ουσία δεν κάνουν τίποτε άλλο παρά να καθησυχάζουν καθημερινά τον τηλεθεατή σε οποιαδήποτε κατάσταση και να βρίσκεται. Πιθανόν εδώ να βρίσκεται, σε μεγάλο βαθμό, το ενδιαφέρον, η «ειδησιομανία» του κοινού για τα θέματα αυτά, παρά τη διάχυτη δυσφορία που παρατηρείται, όπως αναφέρθηκε, τόσο στην Ελλάδα όσο και στο εξωτερικό, ως προς την αντικειμενικότητα των ειδήσεων. Κάνοντας έναν καθημερινό απολογισμό τυχερών και άτυχων, οι ειδήσεις περιορίζονται μόνο στην «ανθρώπινη πλευρά»<sup>20</sup> και η δύναμή τους χρησιμοποιείται εδώ όχι για πρόοδο αλλά για την άνευ όρων αποδοχή της πραγματικότητας, συνεισφέροντας ελάχιστα στην ενημέρωση σχετικά με τα θέματα που αφορούν τα παιδιά. Αντί να εστιάζεται η προσοχή στα προβλήματα ή στα θέματα που αφορούν γενικά τα παιδιά, μέσω της τάσης να δραματοποιούνται προσωπικά προβλήματα, αναπτύσσεται μια ιδιόζουσα μορφή «ηλεκτρονικού κουτσομπολιού» στα παράθυρα της τηλεοπτικής αυλής, όπου οι συμμετέχοντες δεν κάνουν τίποτε άλλο παρά να αναλώνονται σε χρονοβόρες συζητήσεις πάνω σε κοινότοπα θέματα, αναπτύσσοντας θέσεις που βασίζονται στα πιο κλασικά στερεότυπα αλλά και στους πιο γνωστούς φόβους (εγκατάλειψη, φτώχεια, αρρώστια) χωρίς ταυτόχρονα να προτείνονται λύσεις ή να αναλύονται τα αίτια των προβλημάτων των παιδιών.

## Συμπεράσματα

Επανερχόμενοι στην αρχική μας τοποθέτηση, σχετικά με το γεγονός ότι οι τηλεοπτικές ειδήσεις διαθέτουν σημαντική εξουσία να εστιάζουν την προσοχή και το ενδιαφέρον του κοινού σε θέματα που αφορούν τα παιδιά, πράγμα το οποίο είναι ζωτικής σημασίας για την κοινωνική και πολιτική πρόοδο, θα λέγαμε ότι μετά την ανάλυση που κάναμε δεν μπορούμε να ισχυριστούμε ότι ο

τρόπος προβολής από την ελληνική τηλεόραση των θεμάτων που αφορούν παιδιά, βοηθά στην ευαισθητοποίηση και δραστηριοποίηση των τηλεθεατών. Και αυτό διότι η λογική επιλογής και κατασκευής ειδήσεων αναφορικά με τα παιδιά εστιάζεται κυρίως σε πρόσωπα παρά σε θεσμούς και καταστάσεις. Κατακερματισμένη, η ειδησιογραφία απομονώνει τα γεγονότα από το κοινωνικό και πολιτικό τους πλαίσιο και εστιάζει την προσοχή του κοινού σε απλουστευμένες μορφές της κοινωνικής πραγματικότητας, διαιωνίζοντας στερεότυπες απόψεις περί οικογένειας, καλού και κακού, δικαίου, λογικού και παράλογου με αποκλειστικό σκοπό, όχι να δώσει νόημα στα γεγονότα, αλλά να προκαλέσει ένταση και συγκίνηση. Αξιολογούνται ορισμένες μόνο πλευρές της κοινωνικής ζωής και δεν προάγεται καμία γνώση. Αντίθετα, η συναισθηματική ένταση και ένταξη εμποδίζει τη γνωστική επεξεργασία των ειδήσεων και αποκλείει κάθε πιθανότητα δραστηριοποίησης. Η τακτική αυτή απέχει από τη διαλεκτική πληροφόρηση/δράση η οποία υποτίθεται ότι επιδιώκεται μέσα από την ενημέρωση. Ακόμη και στην περίπτωση της κρατικής τηλεόρασης, η οποία εστιάζεται περισσότερο σε γενικά θέματα, η τοποθέτησή τους στο τέλος του δελτίου τα υποβαθμίζει.

Τα συμπεράσματα αυτά σε μεγάλο βαθμό συμπίπτουν με συμπεράσματα της προαναφερθείσας έρευνας που διεξήγαγε ο Kunkel στις ΗΠΑ στην οποία παρατηρήθηκε ότι η έμφαση σε δυσάρεστα γεγονότα, κυρίως από το αστυνομικό δελτίο, η μη εξισορροπημένη παρουσίαση όλων των ηλικιών και των θεματικών κατηγοριών μειώνει την αντίληψη του κοινού για τη σημασία των υπόλοιπων θεμάτων που αφορούν παιδιά. Η ανάγκη λοιπόν για παρουσίαση περισσότερων γενικών θεμάτων και θεματικών κατηγοριών που να αφορούν όλες τις ηλικίες των παιδιών, μοιάζει να είναι διεθνής και επιτακτική. Επιτακτική φαίνεται να είναι όμως και η ανάγκη να «διαβάζουμε» σωστά τις ειδήσεις, σε ένα κόσμο όπου μας κατακλύζουν όλο και περισσότερες ειδήσεις. Αν συνειδητοποιήσουμε τον τρόπο που παράγεται μια συγκεκριμένη πραγματικότητα, θα μπορούσαμε να αποφύγουμε εσφαλμένες αντιλήψεις για τη φύση της πραγματικότητας αυτής, πράγμα το οποίο μπορεί να μας οδηγήσει και σε μια επικοινωνιακή κριτική (Fiske και Hartley ό.π.: 198).

## Βιβλιογραφία

- Abercrombie N., *Television and Society*, Polity Press, Cambridge 1996.
- Αχειμάστος Μ., Κομνηνού Μ., Η μορφολογία της ημερησίας διάταξης των ειδήσεων. Τύπος και τηλεόραση στην Ελλάδα, στο Παναγιωτοπούλου Ρ., Ρηγοπούλου Π., Ρήγου Μ., Νοτάρης Σ., *Η «κατασκευή» της πραγματικότητας και τα μέσα μαζικής ενημέρωσης*, Αλεξάνδρεια, Αθήνα. 1988. σ. 403-417.
- Βουϊδάσκης Β., *Η τηλεοπτική βία και επιθετικότητα και οι επιδράσεις τους στα παιδιά και τους νέους*, Γρηγόρης, Αθήνα 1992
- Βρύζας Κ., *Μέσα Επικοινωνίας και Παιδική ηλικία*, Εκδόσεις Βάνιας, Θεσσαλονίκη 1997.
- Gerbner G., Η «κατασκευή» της πραγματικότητας και τα ΜΜΕ στο Παναγιωτοπούλου Ρ., Ρηγοπούλου Π., Ρήγου Μ., Νοτάρης Σ., *Η «κατασκευή» της πραγματικότητας και τα μέσα μαζικής ενημέρωσης*, Αλεξάνδρεια. Αθήνα. 1988. σ. 425-432.
- Greenfield P.M., *Μέσα Ενημέρωσης και Παιδί*, μετ. Σ. Σταυροπούλου, Κουτσουμπός, Αθήνα: 1988
- Διαβάζω, *Τηλεόραση και Παιδί*, αρ. 262.1991
- Δουλκέρη Τ., *Παιδικά μέσα επικοινωνίας και σεξισμός*, Παπαζήσης, Αθήνα 1991.
- Δουλκέρη Τ., *Η εικόνα του παιδιού στην Ελληνική Τηλεόραση και στον Ελληνικό τύπο*, Gutenberg, Αθήνα 1997.
- Ερευνητική Ομάδα της Γλασκόβης, Περισσότερα Κακά Νέα, Μέρος Α', στο Κομνηνού Μ., Λυριντζής Ν. (επιμ.), *Κοινωνία, Εξουσία και Μέσα μαζικής Επικοινωνίας*, μετ. Αλ. Δύφνερ, Παπαζήσης, Αθήνα 1988. (1η εκδ. 1980), σ. 241-272.
- Έκο Ουμ, *Κήνσορες και θεράποντες*, Γνώση, Αθήνα 1990.
- Εντσενσμπέργκερ Χ.Μ., *Για μια θεωρία των Μέσων Επικοινωνίας*, μετ. Γ. Βαμβαλής.: Επίκουρος, Αθήνα 1981.
- Καρζής Θ., *Τηλεόραση και Παιδεία*, Αθήνα 1979.
- Κασσωτάκης Μ., *Τηλεόραση και Αγωγή*, Συλλ. Γονέων Π.Σ.Π.Α, Αθήνα 1978.
- Κομνηνού Μ., Λυριντζής Ν. (επιμ.), *Κοινωνία, Εξουσία, και Μέσα μαζικής Επικοινωνίας*, μετ. Αλ. Δύφνερ, Παπαζήσης, Αθήνα 1988.
- Coolley Ch., Lasswel H., Park P. κ.ά., *Το μήνυμα του μέσου, Η έκρηξη της μαζικής επικοινωνίας*, Αλεξάνδρεια, Αθήνα 1989.

- Coulomb-Gully M., *Les informations télévisées*, P.U.F / Q.S.J., Paris 1995.
- Kunkel D., «How the News Media 'See' Kids». *Media Studies Journal*, 8(4), 1994. σ. 74-84.
- Κουτσουβάνου Ευγ., *Η γλωσσική ανάπτυξη του παιδιού της προσχολικής ηλικίας και η τηλεόραση*, Οδυσσέας, Αθήνα 1991.
- Kraus K., Macdonald D., Adorno Th. κ.ά., *Η Κουλτούρα των Μέσων. Μαζική κοινωνία και πολιτιστική βιομηχανία*, Αλεξάνδρεια, Αθήνα 1991.
- Κωνσταντοπούλου Χ., Χρηστάκης Ν., *Ιστορίες καθημερινής δυστυχίας. Όψεις μεταμοντέρνας δραματοποίησης*, στο Παναγιωτοπούλου Ρ., Ρηγοπούλου Π., Ρήγου Μ., Νοτάρης Σ. (επ.), *Η «κατασκευή» της πραγματικότητας και τα μέσα μαζικής ενημέρωσης*, Αλεξάνδρεια. Αθήνα. 1988. σ. 254-265.
- Λαμπροπούλου Ε., *Η κατασκευή της κοινωνικής πραγματικότητας και τα μέσα μαζικής επικοινωνίας*, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 1997.
- Le Monde Diplomatique, «Μέσα ενημέρωσης, ψεύδη και δημοκρατία», τεύχος 1, 1992.
- Le Monde Diplomatique, «Μέσα ενημέρωσης. Μηχανισμοί χειραγώγησης», τεύχος 8, 1995.
- ΜακΚουέηλ Ντ. (1995), *Εισαγωγή στη θεωρία της Επικοινωνίας*, επιμ. και μετ. Στ. Παπαθανασόπουλος, Καστανιώτης, Αθήνα 1997.
- Μακρυγιάννη Δ. (επ.), *Παιδική ηλικία*, Νήσος, Αθήνα 1997.
- Maletzke G., *Θεωρίες της Μαζικής Επικοινωνίας*, μετ. Π. Ζέρη, Παπαζήσης, Αθήνα 1991.
- Bazalgette C., Buckingham, D. (ed.), *In front of the children*, British Film Institute, Suffolk 1995.
- Bardin L., *L' analyse de contenu*, P.U.F./le psychologue, Paris 1980.
- Barthes R., «L' ancienne rhétorique», *Communications*, 16, 1980. σ. 172-223.
- Μπασαντής Δ., Στράτος Κ. κ.ά., *Ο Κόσμος των Ειδήσεων: Από την Εφημερίδα στην Τηλεόραση*, Γνώση, Αθήνα 1991.
- Bettelheim B., *The uses of enchantment*, A. Knopf, New York 1976.
- Μποντριγιάρ Ζ., *Ρέκβιεμ για τα μέσα επικοινωνίας*, μετ. Α. Μαραγκόπουλος, Ελεύθερος Τύπος, Αθήνα.
- Ναυρίδης Κλ., Σόλμαν Μ., Τσαούλα Ν., *Η Αλίκη στην Χώρα των Πραγμάτων. Το παιδί ως διαφημιστικό αντικείμενο*, Υποδομή, Αθήνα 1986.

- Ναυρίδης Κ., Δημητρακόπουλος Γ., Πασχαλίδης Γ., *Τηλεόραση και επι-κοινωνία*, Παρατηρητής, Θεσσαλονίκη 1988.
- Debray R., *Η επιστήμη της επικοινωνίας. Ιδέες γενικής μεσολογίας*, Λιβάνη-«Νέα Σύνορα», Αθήνα 1997.
- Παναγιωτοπούλου Ρ., Ρηγοπούλου Π., Ρήγου Μ., Νοτάρης Σ. (επ.), *Η «κατασκευή» της πραγματικότητας και τα μέσα μαζικής ενημέρωσης*, Αλεξάνδρεια, Αθήνα 1998.
- Παπαθανασόπουλος Σ., *Η δύναμη της τηλεόρασης*, Καστανιώτης, Αθήνα 1997,
- Price S., *A-Z Media and Communication Handbook*, Hodder & Stoughton, London 1997.
- Σαρρής Ν., *Ελληνική κοινωνία και τηλεόραση*. Τ.2, Γόρδιος, Αθήνα 1992.
- Σεραφαινίδου Μ., *Κοινωνιολογία των μέσων μαζικής επικοινωνίας. Ο ρόλος των μέσων στην αναπαραγωγή του καπιταλισμού*, Gutenberg, Αθήνα 1987.
- Stevenson N., *Understanding Media*, Sage, London 1995.
- Σύγχρονη Εκπαίδευση, Αφιέρωμα, «Επικοινωνία, Μέσα Επικοινωνίας και Εκπαίδευση», τεύχος 51.
- Τσαρδάκης Δ., *Μαζική Επικοινωνία και πραγματικότητα.*, Παπαζήσης, Αθήνα 1990.
- Fiske J., Hartley J., *Η γλώσσα της Τηλεόρασης, Επικοινωνία και Κουλτούρα*, μετ. Ρ. Αστρινάκη, Αθήνα 1991.
- Hartley J., *Understanding News*, Routledge, London 1982.
- Χατζόγλου Δ., Η κατασκευή της πραγματικότητας των ειδήσεων, στο Παναγιωτοπούλου Ρ., Ρηγοπούλου Π., Ρήγου Μ., Νοτάρης Σ. (επ.), *Η «κατασκευή» της πραγματικότητας και τα μέσα μαζικής ενημέρωσης*, Αλεξάνδρεια. Αθήνα 1988, σ. 291-302.
- Ρηγοπούλου Π., Ρήγου Μ., Νοτάρης Σ., (επ.) *Η «κατασκευή» της πραγματικότητας και τα μέσα μαζικής ενημέρωσης*, Αλεξάνδρεια, Αθήνα 1988, σ. 291-302.

## Σημειώσεις

1. Για τη σύνθεση του ελληνικού κοινού (από 15 ετών και πάνω) βλ. Παπαθανασόπουλος, Στ. (1997: 297, 298). Όσον αφορά τα παιδιά, όπως φαίνεται από τα στοιχεία που παραθέτει ο Βρύζας, Κ. (1997: 30) τα τηλεοπτικά δελτία ειδήσεων δεν συμπεριλαμβάνονται στις προτιμήσεις των παιδιών για τα τηλεοπτικά προγράμματα.



2. Στο διεθνή χώρο και ιδιαίτερα μετά από πολλαπλά κρούσματα, όπως ο τρόπος κάλυψης των γεγονότων στην Τιμοσοάρα, το «τηλεοπτικό σόου» του πολέμου στον Περσικό κόλπο, η «ψεύτικη» συνέντευξη του Φ. Κάστρο από Γάλλους δημοσιογράφους, όλο και περισσότερο αμφισβητείται η εγκυρότητα των δελτίων ειδήσεων με αποτέλεσμα να παρατηρείται τα τελευταία χρόνια πληθώρα άρθρων, βιβλίων και συνεδρίων με θέμα τη δεοντολογία των δελτίων ειδήσεων (βλ. σχετικά τα αφιερώματα του περιοδικού *Le monde Diplomatique/ Maniere de Voir* «Μέσα ενημέρωσης : ψεύδη και δημοκρατία» τ. 1, 1993, «Μέσα ενημέρωσης: μηχανισμοί χειραγώγησης», τ. 8, 1996, καθώς και Coulomb-Gully, M.(1995). Στην Ελλάδα, σε έρευνα που διεξήχθη στο διάστημα 2-9/5 1995 στη Αθήνα, 73,2 % των ερωτηθέντων θεώρησαν ότι οι τηλεοπτικές ειδήσεις μεγαλοποιούν ή παραποιούν τα γεγονότα (βλ. σχετικά Παπαθανασόπουλος, Στ. 1997:300).

3. Βλ. Coulomb-Gully, M.(ό.π. 116,117) όπου χαρακτηριστικά αναφέρεται και «το δελτίο καιρού» των ειδήσεων, ως μια μοναδική στιγμή όπου οι τηλεθεατές βρίσκονται, κάθε βράδυ, μπροστά στο γεωγραφικό χάρτη της χώρας τους και παρακολουθούν τι θα συμβεί την επομένη.

4. Για τις απόψεις σχετικά με τη θέση των παιδιών και την παιδική ηλικία βλ. Εισαγωγή της Δ. Μακρυγιώτη στο συλλογικό τόμο *Παιδική Ηλικία* (1997).

5. Οι έρευνες αυτές επικεντρώνονται κυρίως στην πρόσληψη του μηνύματος και ιδιαίτερα στις επιπτώσεις της τηλεόρασης στην ψυχική και σωματική υγεία του παιδιού. Ιδιαίτερη σημασία δίνεται στη βία των μέσων σε σχέση με το παιδί. Στον ελληνικό χώρο, οι έρευνες επικεντρώνονται κυρίως στην επίδραση της τηλεόρασης στη γλωσσική ανάπτυξη του παιδιού, στην επιθετική συμπεριφορά των παιδιών, στο παιδί και την τηλεοπτική διαφήμιση αλλά και στις εκπαιδευτικές πιθανότητες που προσφέρονται μέσω της τηλεόρασης ( βλ. ενδεικτικά Κασσωτάκης, Μ. 1978, Καρζής, Θ. 1979, Ναυρίδης, Κλ., Σόλμαν, Μ., Τσαούλα, Ν. 1986, Ναυρίδης, Κλ., Δημητρακόπουλος, Γ., Πασχαλίδης, Γ. 1988, Κουτσοβάνου, Ε. 1991, Δουλκέρη, Τ. 1991, Βουϊδάσκη, Β. 1992, Βρύζας, Κ. 1997).

6. Βλ. προβολή τηλεοπτικού μηνύματος του Εθνικού Ραδιοτηλεοπτικού Συμβουλίου τους τελευταίους μήνες στην Τηλεόραση και Οδηγίες της Ε.Ε, με στόχο την ενημέρωση και ευαισθητοποίηση, ιδιαίτερα των γονέων, σχετικά με την παρουσία και χρησιμοποίηση των παιδιών για εμπορικούς λόγους, από διάφορες τηλεοπτικές εκπομπές και τις αρνητικές επιπτώσεις αυτού του φαινομένου στον ψυχισμό των παιδιών.

7. Από τις έρευνες αυτές οι πλέον γνωστές είναι αυτές της Ερευνητικής Ομάδας της Γλασκώβης. Για μια ανασκόπηση του έργου της ομάδας αλλά και της κριτικής που της ασκήθηκε βλ. Abercrombie, ό. π. 62-69 και Stevenson, Ν. (1995 26-34). Στον ελληνικό χώρο βλ. Μπασανής Δ., Στράτος Κ. (1991), Παπαθανασόπουλος Στ. ό.π., Αχείμαστος, Μ., Κομνηνού, Μ.(1998)

8. Για τη διαφορά αξίας της είδησης (news values) και πλαισίωσης της είδησης (frame) βλ. Abercrombie, N. (ό.π.: 54).

9. Για το θέμα αυτό βλ. Ερευνητική Ομάδα της Γλασκώβης, Περισσότερες Κακές Ειδήσεις Μέρος Α' στο Κομνηνού, Μ., Λυριντζής, Χ. (1988) και Χατζόγλου Δ. (ό.π.: 301).

10. Για μια ανασκόπηση των δύο μεγάλων κατηγοριών ερευνών στο χώρο της «θεωρίας των ειδήσεων» (έρευνες gatekeeping και θεωρία των αξιολογικών κριτηρίων στην επιλογή των ειδήσεων) βλ. Χατζόγλου Δ. (ό.π.). Βλ. επίσης και Hartley, J. (1982), Λαμπροπούλου Ε. (1997).

11. Γενικά αυτοί «οι χάρτες» θεωρούν την κοινωνία ως 1. κατακερματισμένη σε διάφορες σφαίρες, (σπορ, πολιτική, κοινωνικά θέματα...), 2. αποτελούμενη από άτομα που είναι κυρίαρχοι της μοίρας τους, 3. ιεραρχημένη εκ φύσεως, και 4. συμβατική εκ φύσεως (Hartley J. ό.π. 81,82).

12. EPT1 η οποία στα μέσα Οκτωβρίου έγινε NET.

13. Ο μέσος όρος του Msh (μερίδιο τηλεθέασης – ποσοστό όσων παρακολούθησαν το πρόγραμμα κατά μέσο όρο κάθε λεπτό επί εκείνων που την ίδια ώρα παρακολουθούσαν τηλεόραση) για τα 14 δελτία ειδήσεων που παρακολουθήσαμε ανά τηλεοπτικό σταθμό τη συγκεκριμένη χρονική περίοδο ήταν MEGA 24.4, ant1 20.4 (στον Ant1 δεν μας δόθηκαν στοιχεία για την 18.11), ΣΚΑΪ 22.04 και EPT/.Net 3.9 (Πηγή: AGB Hellas, Γεωγραφική κάλυψη: Ευρύτερες περιοχές Αθηνών και Θεσσαλονίκης και αστικά κέντρα με 10.000 και πλέον νοικοκυριά. Καταγραφής συλλογή στοιχείων: Ηλεκτρονική μέθοδος people meter, Μέγεθος δείγματος: 700 νοικοκυριά (2100 άτομα περίπου). Χαρακτηριστικά δείγματος: Σταθερό δείγμα-ραπέι νοικοκυριών, φυσικής αντικατάστασης, αντιπροσωπευτικό ως προς τον αριθμό μελών του νοικοκυριού και τη γεωγραφική ζώνη και σταθμισμένο ως προς το φύλο, την ηλικία και την κοινωνικοοικονομική τάξη των ατόμων.). Ο μέσος όρος χρονικής διάρκειας των δελτίων, σύμφωνα με την ίδια πηγή ήταν ANT1= 45min , EPT= 46 min, Μέγκα = 55min, ΣΚΑΪ = 102 min.

14. Για τον τρόπο ανάλυσης παρόμοιου υλικού βλ. Μακ Κουέιλ Ντ. (1995 σ. 419-427).

15. Στην πρώτη φάση της ανάλυσης της έρευνας, σημαντική ήταν η βοήθεια των Κόκα Β., Λαφαζάνη Γ., Μαργετουσάκη Α.

16. Για το παραμύθι αυτό βλ. και την ανάλυση του Β. Bettelheim (1976) στο «The uses of enchantement».

17. Βλ. ιδιαίτερα συνέντευξη με την Αθηνά Ωνάση στο MEGA (25.11.97) και συζητήσεις στο ΣΚΑΪ όλη την εβδομάδα.

18. Η τάση αυτή αφορά κυρίως τον ΣΚΑΪ τον οποίον όμως ακολουθούν οι υπόλοιποι σε μικρότερη κλίμακα

19. βλ. και Coulomb-Gully M. (1995: 108). Βλ. και την ανάλυση των Κωσταντοπούλου Χ. και Χρηστάκη Ν. (1988) σχετικά με τις τηλεοπτικές εκπομπές που έχουν κεντρικό στοιχείο την αναζήτηση κάποιου εξαφανισμένου.

20. Για τις ειδήσεις «ανθρώπινου ενδιαφέροντας» βλ. ΜακΚουέηλ Ντ. ό.π.: 412.